

Barnomsorg på obekväm arbetstid

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 29 mars 2012 att bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2011/12:Ub456 (S) yrkande 5 och 2011/12:So658 (MP) yrkande 12. Yrkandena avser en utökad rätt till barnomsorg under obekväm arbetstid.

Finansutskottet betonar i yttrandet vikten av att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att besluten fattas inom ramen för den ordinarie budgetberedningen.

Utskottets överväganden

Utbildningsutskottet beslutade den 29 mars 2012 att bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2011/12:Ub456 (S) yrkande 5 och 2011/12:So658 (MP) yrkande 12. Yrkandena avser en utökad rätt till barnomsorg under obekväm arbetstid.

Bakgrund

Regeringen anförde i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165 s. 532) att det finns behov av att förtydliga regelverket kring barnomsorg under kvällar, nätter och helger. I den nya skollagen infördes därför en bestämmelse (25 kap. 5 §) att kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärsarbete och familjens situation i övrigt.

Lagregleringen innebär enligt propositionen att en kommun inte utan vidare kan avstå från att tillhandahålla en sådan omsorg. Ambitionen måste vara att tillhandahålla omsorg även under obekväm arbetstid åt familjer som har behov av det. Om kommunen vid en viss tidpunkt inte har någon efterfrågan måste den ändå planera för att kunna tillhandahålla omsorg när situationen förändras. Detta innebär att det inte bör vara möjligt för en kommun att generellt avskaffa tillgången till kommunalt finansierad omsorg för barn till föräldrar som förvärsarbetar under obekväm arbetstid. Å andra sidan innebär det ingen rättighet att i enskilda fall få omsorg under obekväm arbetstid. Föräldrars ansvar för att hitta lösningar på barnets behov av omsorg kvarstår.

Kommunen bör, enligt propositionen, för varje ansökan om barnomsorg på obekväm arbetstid göra en individuell bedömning utifrån de lokala förutsättningarna och besluta om plats därefter. I bedömningen bör även föräldrarnas reella möjligheter att ordna omsorg för sina barn själva ingå. Omsorg för barn under obekväm arbetstid ska inte betraktas som en skolform, till skillnad från förskolan, och inte heller åläggas de krav som ställs på en sådan verksamhet.

Omsorgen ska enligt propositionen kunna erbjudas i olika former som nattöppna förskolor, familjedaghem eller barnvårdare i det egna hemmet. Det ska vara upp till kommunen att besluta i vilken form verksamheten ska bedrivas samt tidpunkten för när kvällsomsorgen tar vid efter dagtid.

Enligt proposition 2008/09:115 Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar har kommunerna möjlighet att lämna bidrag till enskilda förskoleverksamheter under föräldrars obekväma arbetstid. I propositionen understryks dock att verksamheten måste uppfylla de kvalitetskrav, bl.a. på pedagogisk verksamhet, som ställs i 2 a kap. 3 § skollagen

(prop. 2008/09:115 s. 33). I samma proposition föreslås ett system med barnomsorgspeng. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2008/09:UbU11, rskr. 2008/09:220). Med införandet av barnomsorgspeng kan, enligt propositionen, kommuners möjligheter att tillgodose behov av omsorg under kvällar, nätter och helger öka liksom familjers olika behov av förskoleverksamhet.

Skolverket har publicerat uppgifter om antalet inskrivna barn i omsorg under obekvämt arbetstid för 2011. I tabell 1 visas uppgifterna avseende den 15 oktober 2010 och den 15 oktober 2011, fördelat på barn i åldern 1–5 år respektive 6–12 år. Av tabellen framgår att antalet barn som var inskrivna under obekvämt arbetstid ökade med 13 procent från 2010 till 2011.

Tabell 1 Antalet inskrivna barn i omsorg under obekvämt arbetstid

	Totalt	1–5 år	6–12 år
2011	4 551	2 888	1 663
2010	4 035	2 548	1 487
Ökning i antalet barn från 2010 till 2011	516	340	176
Ökning i % från 2010 till 2011	13 %	13 %	12 %

Källa: Skolverkets databas med jämförelsetal.

År 2011 hade 130 av landets 290 kommuner barn i åldern 1–12 år inskrivna under obekvämt arbetstid. År 2010 var motsvarande siffra 118 kommuner. Ökningen från 2010 till 2011 av antalet kommuner var 10 procent.¹

I en promemoria från utredningstjänsten (dnr. 2012:81, daterad 2012-02-02), redovisas statistik från arbetskraftsundersökningarna vid Statistiska centralbyrån. Statistiken visar att omkring 35 procent av de sysselsatta med hemmavarande barn i åldern 0–6 år arbetade på obekvämt arbetstid (en eller flera av veckans kvällar, nätter eller helger) under 2010. Andelen var något högre för kvinnor och något lägre för män. Utredningstjänsten konstaterar dock att det inte finns några uppgifter tillgängliga om behovet av omsorg på obekvämt arbetstid.

Den 22 mars 2012 beslutade regeringen att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en enkät till vårdnadshavare till barn i åldern 1–12 år för att bl.a. belysa i vilken utsträckning vårdnadshavarna upplever att den erbjudna omsorgen svarar mot de behov och önskemål som de har, bl.a. utifrån deras respektive arbetstider. Enkäten ska redovisas senast den 15 september 2013 (se regeringsbeslut U2012/1876/S).

¹ Framtaget genom Skolverkets databas med jämförelsetal, <http://www.jmfal.artisan.se/>

Motionerna

Motioner som finansutskottet yttrar sig över

I kommittémotion 2011/12:Ub456 av Mikael Damberg m.fl. (S) yrkande 5 anfördes att människor som arbetar skift, helger och nätter i dag inte har möjlighet att få sitt behov av barnomsorg tillgodosett i alla kommuner. Därför vill motionärerna stimulera kommunerna att i ökad utsträckning erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger.

I kommittémotion 2011/12:So658 av Magnus Ehrencrona m.fl. (MP) yrkande 12 uppmärksammas förhållandet att kommunerna inte är skyldiga att erbjuda barnomsorg på obekväm arbetstid och att bara cirka hälften av alla kommuner erbjuder en sådan omsorg. Det uppges samtidigt vara vanligt inom vissa delar av arbetsmarknaden att föräldrar arbetar på obekväm arbetstid, t.ex. inom vården och industrin. Motionärerna anför vidare att bristen på barnomsorg under obekväm arbetstid är ett extra stort problem för ensamstående föräldrar samt att arbetslösheten bland ensamstående föräldrar är högre än bland övriga grupper. Miljöpartiet anser därför att kommuner ska vara skyldiga att ordna barnomsorg på obekväm arbetstid, inklusive nätter, tidiga morgnar och helger. För finansiering av detta förslag hänvisas till utgiftsområde 16 i Miljöpartiets förslag till budget.

Budgetmotioner hösten 2011

Socialdemokraterna föreslog i kommittémotion 2011/12:Fi310 av Tommy Waidelich m.fl. (S) om utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna att 200 miljoner kronor skulle anvisas för 2012 för att stimulera kommuner som erbjuder barnomsorg på obekväm arbetstid. Motionen avstyrktes i finansutskottets betänkande 2011/12:FiU3. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Miljöpartiet föreslog i kommittémotion 2011/12:Ub494 av Jabar Amin m.fl. (MP) om utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning att 100 miljoner kronor per år skulle avsättas till stimulationsbidrag för barnomsorg på obekväm arbetstid under åren 2012–2014. Motionen avstyrktes i utbildningsutskottets betänkande 2011/12:UbU1. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Vänsterpartiet föreslog i partimotion 2011/12:Ub476 av Lars Ohly m.fl. (V) att 1 850 miljoner kronor skulle anvisas för 2012 till följd av ett förslag om att införa en skyldighet för kommuner att erbjuda barnomsorg på obekväm arbetstid. Motionen avstyrktes i utbildningsutskottets betänkande 2011/12:UbU1. Riksdagen beslutade enligt utskottets förslag.

Finansutskottets ställningstagande

Utbildningsutskottet har berett finansutskottet tillfälle att yttra sig över de båda motionerna i ljuset av att utbildningsutskottet är berett att föreslå riksdagen ett tillkännagivande om ett särskilt statligt stimulansbidrag till kommuner som erbjuder barnomsorg under obekväm arbetstid. Finansutskottet begränsar sitt yttrande till budgetaspekter av ärendet.

Förslaget innebär att regeringen kommer att uppmanas att utarbeta ett förslag om hur ett stimulansbidrag skulle kunna utformas och hur stora bidrag som skulle kunna lämnas. Det är därmed ännu en öppen fråga vilka statsfinansiella konsekvenser som ett eventuellt stimulansbidrag skulle få.

Från finansutskottets utgångspunkt är det viktigt att de statsfinansiella konsekvenserna av att eventuellt införa ett stimulansbidrag beaktas inom ramen för den årliga budgetprocessen. Utskottet har vid flera tillfällen, bl.a. i samband med behandlingen av regeringens skrivelse Ramverk för finanspolitiken, framhållit den breda parlamentariska förankring som sedan mitten av 1990-talet finns kring behovet av sunda offentliga finanser och hur det finanspolitiska ramverket ska användas för att uppnå detta (bet. 2010/11:FiU42). Den nya budgetprocessen, med bl.a. användningen av rambeslutsmodellen i riksdagen, har varit en starkt bidragande faktor till den goda utvecklingen av de offentliga finanserna sedan mitten av 1990-talet. Utskottet vill betona vikten av att varje ny utgift för staten alltid föregås av en grundlig beredning av regeringen och att utgiftspåverkande beslut fattas inom ramen för den ordinarie budgetprocessen.

Stockholm den 17 april 2012

På finansutskottets vägnar

Anna Kinberg Batra

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Fredrik Olovsson (S), Elisabeth Svantesson (M), Pia Nilsson (S), Göran Pettersson (M), Jörgen Hellman (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Carl B Hamilton (FP), Bo Bernhardsson (S), Staffan Anger (M), Per Bolund (MP), Anders Sellström (KD), Erik Almqvist (SD), Ulla Andersson (V), Sven-Erik Bucht (S) och Emil Källström (C).